

Han Prins: tekenen was alles voor hem

Ingrid Wormgoor

Het is in 2025 honderd jaar geleden dat Han Prins (Hengelo 1925 - Zwolle 1987) werd geboren. Onder andere in weekblad *De Swollenaar* en de *Stadkamer* is daar aandacht aan besteed. In Zwolle is Prins vooral bekend geworden door zijn activiteiten voor de *Vereniging Vrienden van de Stadskern* en door de vele tekeningen die hij van de stad maakte. Op veel van die tekeningen vergeleek hij de mogelijke gevolgen van nieuwbouwplannen met andere mogelijkheden. Hij heeft echter veel meer gedaan. Duidelijk is wel: tekenen was alles voor hem.¹

De Academie voor Beeldende Kunsten aan de Prinsessegracht te Den Haag in 1948. De Academie is gebouwd in de periode 1931-1934. (Haags Gemeentearchief)

Jeugd en opleiding

Johannes Klazinus Prins is op 4 december 1925 in Hengelo geboren. Aanvankelijk was zijn roepnaam Johan, maar vanaf het begin van de jaren '50 ging hij zichzelf Han noemen. Onder die naam is hij bekend geworden en die naam is ook in dit artikel gebruikt.

Han Prins was de oudste zoon van Jan Prins en Gerritdina Albertsboer. Zijn vader was geboren en getogen in Hengelo en zijn moeder was afkomstig uit Hellendoorn. Toen zij trouwden werkte Jan Prins als handelsreiziger. Later stond hij ook te boek als koopman, manufacturier en commissionair.

Toen Han twee jaar oud was, verhuisde hij - uiteraard met zijn ouders en zijn inmiddels geboren zusje Frederika - vanuit Hengelo naar Zwolle. Nadat de familie in de jaren '30 korte tijd in Apeldoorn had gewoond, keerde iedereen in 1935 terug naar Zwolle; eerst naar de Hortensiastraat en ten slotte naar de Groeneweg 21. Op die plek heeft Han nog vele jaren gewoond, samen met zijn ouders, twee jongere broers en drie zussen. Na de oorlog, toen Han het huis al uit was, volgden nog een broertje en zusje.

Han ging naar de lagere school in de Hortensiastraat, de Da Costaschool. Voor zijn gereformeerde ouders was dat een voor de hand liggende keuze, ook al omdat die school dicht bij hun woonhuis lag. De Da Costaschool is in 1931 opgericht door de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs (GSO) te Zwolle. In feite was het de voortzetting van de gereformeerde school in de Goudsteeg, want alle leerkrachten werden overgeplaatst van de Goudsteeg naar de Hortensiastraat. Eén van die onderwijzers, meester Jan Kippers (1894-1974) kreeg als enige leerkracht in het jubileumboekje van de Da Costaschool uit 1981 een aparte vermelding. Er staat: "Voor tallozen is hij één der markante figuren uit hun kindertijd geweest."

Kippers was enorm belesen en had een grote belangstelling voor planten, dieren en muziek. Bovendien was hij in staat om die belangstelling op anderen over te brengen. Tot aan zijn dood had hij veel contacten met allerlei jongeren, vooral met oud-leerlingen. Ook op Han heeft hij grote invloed gehad. Later, na de oorlog, hebben ze veel

samengewerkt en beiden stonden aan het begin van de *Vrienden van de Stadskern*. Han heeft ook vaak met waardering over hem gesproken en herinneringen opgehaald aan de uitstapjes en alles wat Kippers over gebouwen en dergelijke vertelde.

Na de lagere school ging Han naar de mulo.² Waarschijnlijk was dat de mulo in de Schoutenstraat die eveneens onder de GSO viel.

Han had een zwakke gezondheid en kampte met hartproblemen. Hij kon daarom geen zwaar fysiek werk doen. Om dezelfde reden kon hij in zijn jeugd niet meedoen met wilde spelletjes of sport. Wel zat hij vaak thuis te tekenen of te schilderen. Het was al vroeg duidelijk dat Han een grote voorliefde voor tekenen had. Het is daarom niet vreemd dat hij in die richting zijn vervolgopleiding koos. Het werd de *Academie voor Beeldende Kunsten* in Den Haag.

In 1943, dus midden in de Tweede Wereldoorlog, begon hij met zijn opleiding. Aanvankelijk was het de bedoeling dat hij een onderwijsakte zou halen, want hij schreef zich in voor de opleiding Tekenakte.

In een prospectus van het dag- en avondonderwijs die de Academie in 1942 had uitgegeven, staat uitvoerig beschreven dat leerlingen van die afdeling in het eerste leerjaar 36 lessen hadden, verdeeld over tekenvakken (stilleven; pleisterornament en kop; planten, bloemen en dieren; schoolbord; fantasie-uiting; ontwerp-schetsen; projectietekenen; schetsen beeldende kunst) en theoretische vakken (geschiedenis van de beeldende kunsten, planimetrie, stereometrie en projectie). Door de oorlog konden de lessen echter niet langer in klassenverband gegeven worden. Hoe lang Han zijn opleiding tijdens de oorlog heeft doorgezet is niet helemaal duidelijk, want op een gegeven moment is hij naar Vroomshoop vertrokken om onder te duiken, waarschijnlijk in verband met de *Arbeitseinsatz*.

Ook na de oorlog kon de Academie niet direct de oude, normale situatie herstellen, omdat de regering beslag had laten leggen op het schoolgebouw voor diverse gerechtelijke instanties. Die instanties verlieten het gebouw een jaar later maar ook toen werd het onderwijs wel eens op ongeregelde tijdstippen stopgezet, omdat er onvoldoende brandstof was om het gebouw te verwarmen.³

Gedurende de oorlog was Prins tot de conclusie gekomen dat hij een andere richting op wilde en daarom stapte hij met ingang van het schooljaar 1945 over naar de afdeling Schilderen en Tekenen. Ook deze opleiding was sterk gericht op vaardigheden met vakken die grotendeels vergelijkbaar zijn met die in de opleiding Tekenakte.

Stilleven. Opdracht in klas 2 van afdeling V, de opleiding voor een onderwijsakte. (Collectie Overijssel)

Mannenportret getekend voor klas 2 van de afdeling Schilderen en Tekenen; juni 1946. (Collectie Overijssel)

De lessen werden onder andere gegeven door Han van Dam, Gijsbertus Jan van Koppenhagen, Theo Bitter, Willem Jacob Rozendaal, Rein Draijer en Paul Citroen.

Werk

Toen Prins in 1951 de Academie verliet kreeg hij zijn eerste baan bij de Libra Studio in Den Haag. Dit reclamebureau was in 1946 opgericht door Sam van Vleuten (1905-1967) en Kees van Roemburg (1914-2002). Deze twee ontwerpers waren vernieuwend in het vak, doordat zij technieken gebruikten die voordien ongewoon waren in de reclamewereld. Ze maakten bijvoorbeeld gebruik van impressionistische krijttekeningen, montages van abstracte en figuratieve vormen en van ongewone typografie. Daarbij zochten zij de grenzen op van een vakgebied dat na de oorlog overal in opkomst was. Han was er echter niet op zijn plaats en hij keerde al snel terug naar het vertrouwde Zwolle.

Terug in Zwolle begon Han tweemaal samen met een compagnon een eigen bedrijf. Zo werkte

hij samen met Joop Scheltens, een studiegenoot en goede vriend uit Kampen en met J. van den Berg.⁴ Geen van de samenwerkingen hield lang stand, omdat beide partners een andere weg insloegen. Zo werd Van den Berg later onder andere wetshouder in Zwolle. Joop Scheltens verruilde in 1962 het vak van reclamefotograaf voor dat van televisiemaker. Hij is vooral bekend geworden als regisseur van *Ontdek je plekje*, een programma waarin Scheltens in ongeveer tien minuten op rustige en gedragen toon vertelde over een van de vele monumentale stadjes en steden in Nederland en België. Uiteraard kwam er ook een uitzending over Zwolle, maar dat was pas kort nadat Han was overleden. Die Zwolse uitzending was tevens een soort eerbetoon aan hem. Scheltens roemde de *Vrienden* toen als een vereniging die de gemeentebestuurders steeds voor de voeten liep en Prins als degene die de hoofdrol speelde als actieve pleitbezorger van het Middeleeuwse Zwolle.

Zo ver was het echter nog niet toen Prins net terug was in Zwolle. Als beginnend ontwerper, illustrator en reclameontwerper was hij nog niet echt bekend. Mogelijk was dat een reden waarom hij zich niet alleen als lid, maar ook als leraar aansloot bij *Kunstschool Het Palet*. In april 1952, toen Han net terug was in Zwolle, vierde *Het Palet* haar vijfjarig bestaan met een tentoonstelling in het Hopmanshuis, waar de vereniging onderdak had gevonden. Op de benedenverdieping was werk van de leden geëxposeerd en op de bovenverdieping het werk van leerlingen. De *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant* (POZC) schreef daarover: "Onder leiding van de dames Stien Eelsingh en Bé Thoden van Velzen en de heren Zwiers, Prins en Jansen kunnen jong en oud hier hun bekwaamheden ontwikkelen op het gebied van schilderen, modelleren en (reclame)-tekenen."⁵

In het najaar begonnen weer nieuwe cursussen en Han behoorde opnieuw tot de docenten: hij verzorgde op zaterdagmiddag een cursus vrij tekenen en schilderen.⁶ Of hij daarna nog les gaf bij *Het Palet*, is niet helemaal duidelijk. *Het Palet* verzorgde nog steeds diverse cursussen, maar de docenten werden niet altijd meer vermeld. Wel bleef hij lid van *Het Palet* en werkte hij mee aan de jaarlijkse tentoonstelling van werk van de leden. In 1953

Tekening van Herfte;
1957. (Collectie Overijssel)

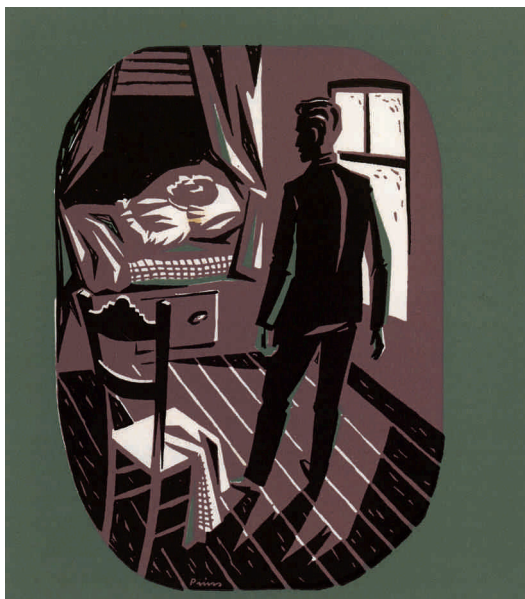
was de POZC goed te spreken over zijn bijdragen, want de krant vermeldde dat er “*knap grafisch werk van Johan Prins*” aanwezig was. Ook bij één van de latere tentoonstellingen was de pers positief over zijn bijdrage. Zo schreef het *Overijsselsch Dagblad* dat er werk te zien was van verschillende grafici, onder andere van Han Prins “*wiens werk altijd weer uitblinkt door beheertheid*.”⁷

Daarnaast bleef Prins lesgeven. In elk geval deed hij dat bij de stichting Zwolse Kunstschool Gerard Terborch. Deze school was in 1957 opgericht onder directie van Joh. W. Schotman, de directeur van het Overijssels Museum aan de Melkmarkt. Alle docenten van deze nieuwe kunstopleiding waren lid van Het Palet: Bé Thoden van Velzen, Jo Pessink, Rudi Koechler, Han Prins en Teun van der Veen.⁸

Intussen was Prins steeds bekender geworden als (grafisch) ontwerper. Er is niet veel werk van hem bekend uit die beginperiode, maar in de kranten wordt hij verschillende keren genoemd. Zo verzorgde hij in 1954 al het grafische werk voor de zogenoemde *Feesttiendaagse* van 28 juli tot en met 7 augustus. Er waren diverse activiteiten en op het (versierde) Stationsplein stond een groot bord met aanwijzingen voor bezoekers.

Een jaar later won Prins de affichewedstrijd die de gemeentelijke commissie voor de feestweek had uitgeschreven voor de feestelijkheden, die voor die zomer op het programma stonden. De commissie had tien reclameontwerpers uitgenodigd om anoniem één of twee ontwerpen in te sturen en f 250,- aan prijzengeld beschikbaar gesteld. Aangezien zijn ontwerp ook zou worden uitgevoerd - waarvoor eveneens f 250 beschikbaar was -, kreeg Prins in totaal f 500,- (omgerekend zou dat in 2025 een bedrag van 2273 euro zijn⁹). Bovendien waren alle ingezonden ontwerpen een week lang te zien in een tentoonstelling, die officieel geopend werd door burgemeester jhr. mr. G.A. Strick van Linschoten.¹⁰

In hetzelfde jaar noemde de krant nog enkele activiteiten van Prins. Zo maakte hij een opzet voor de *Actie Vakantiebesteding*, in de vorm van ontwerpschetsen met onder andere de Diezerpoort, de Kamperpoort en de Waterpoort. Aan de hand van die tekeningen konden jongens een stad

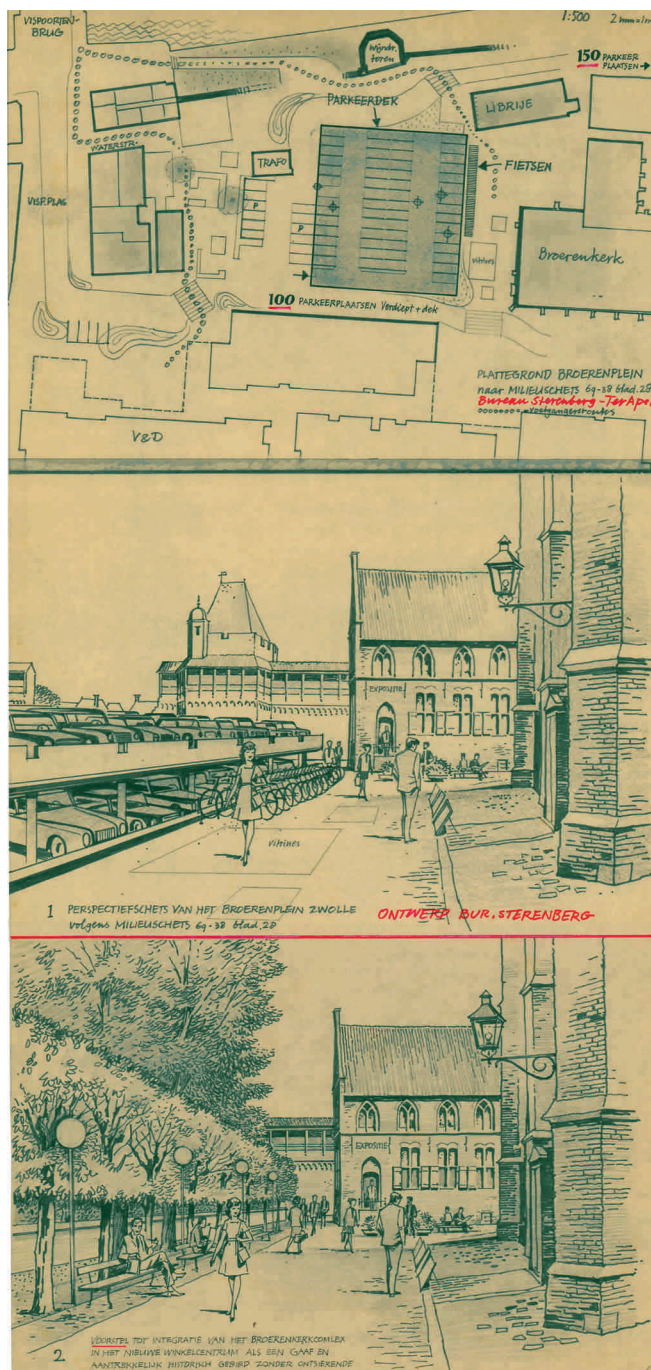

Een van de vele grafische voorstellingen van Han Prins. Mogelijk is dit gebruikt voor een boekomslag. (Collectie Overijssel)

bouwen met kenmerken van het Middeleeuwse Zwolle. Verder verzorgde hij de tekeningen en vormgeving voor een gedenkboek ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Waterleiding Maatschappij Overijssel en maakte hij kopieën van prehistorische grottekeningen voor een kunsttentoonstelling in het Overijssels Museum. Ook ontwierp hij een folder voor de provinciale VVV over kastelen in de provincie.¹¹ Deze folder werd door de ANWB tot beste van het jaar gekozen en dat betekende een doorbraak voor Prins. Spoedig volgden opdrachten van buiten Zwolle:

Prijswinnend affiche voor de Feesttiendaagse van 21 tot en met 30 juli 1955. (Collectie Overijssel)

Schets van de verschillende mogelijkheden voor de omgeving van de Broerenkerk: boven de plannen van Bureau Sterenberg waar volop ruimte is voor auto's en onder een alternatief plan van Han Prins; z.j. (Collectie Overijssel)

een boekomslog voor de bundel Overijsselse dichtkunst *Kiek-in-de-pot*, een boekomslog voor het vierde *Reisboek voor Overijssel*, reclaimedruwerk voor de Rotterdamse nachtclub *Pompadour* en een folder voor de VVV-afdeling Dalfsen.¹²

Dan verschijnt in 1960 het boekje *Stadskern* van de *Vereniging Vrienden van de Stichting Stadskern*. Dat Prins hiervoor het ontwerp en de illustraties verzorgde is niet vreemd, omdat hij zich al vanaf de oprichting enthousiast had ingezet voor die vereniging. Omdat Prins en die vereniging van groot belang zijn geweest voor elkaar, komen nu eerst de ontwikkelingen aan de orde die zich in Zwolle hadden voorgedaan na de oorlog.

Wederopbouw

Toen Han Prins in 1952 terugkeerde naar Zwolle, maakte de stad een roerige periode door. Na de Tweede Wereldoorlog volgde overal in het land een tijd van wederopbouw en vernieuwing. In de praktijk betekende dat onder andere dat er een grotere scheiding kwam tussen wonen en werken. In een paar decennia verhuisde het overgrote deel van de industrie vanuit de binnensteden naar een industriegebied. Zo verhuisde in Zwolle de ijzergieterij van Wispelwey in 1964 van de Friesewal naar de Rieteweg, terwijl zeepfabriek *De Fenix* de Thorbeckegracht inruilde voor de Lijnbaan. Andere bedrijven, zoals de gasfabriek, verdwenen helemaal.

Een tweede verandering was dat het aantal woonhuizen in de binnenstad afnam. De oude woonbuurten, met vaak slechte huizen, vond men niet meer geschikt als woongebied. Mensen hadden meer licht en ruimte nodig. Stadscentra waren, in de heersende mening van die tijd, geschikter voor kantoren, voorzieningen, winkels en horeca. In Zwolle was dat vooral in de omgeving van de Broerenkerk duidelijk. Daar was de afbraak al vóór de oorlog begonnen en erna ging dat verder.

De opkomst van de auto zorgde voor de derde verandering. De algemene opvatting was dat de auto ruim baan moest krijgen. Om de stadscentra bereikbaar te maken voor het toenemende aantal auto's waren meer en bredere toegangswegen nodig. Wederopbouw en herstel waren overal in Nederland allesbepalende begrippen. Overal ontstonden plannen om tegemoet te komen aan deze

Na veel uitstel kwam het Plan Van Embden in september 1956 in de gemeenteraad. De verschillen met de vorige plannen zaten vooral in de plaats van de nieuwbouwwijken, het feit dat het nieuwe plan binnen de gemeentegrenzen bleef en binnen de beschikbare financiën. In eerste opzet bleven de plannen voor de binnenstad min of meer hetzelfde. Ook Van Embden ging uit van een doorgaande weg van het Rodetorenplein naar het Ter Pelkwijkpark. En hoewel niet alle raadsleden enthousiast waren, werd het plan wel unaniem aangenomen. Er werden geen opmerkingen gemaakt over de toekomst van de binnenstad of over de teloorgang van monumenten.¹³

Het gebrek aan aandacht voor monumenten in Zwolle was geen uitzondering, want de monumentenzorg stond toen nog in de kinderschoenen. De bescherming van monumenten begon officieel in het jaar 1875, toen de afdeling Kunsten en Wetenschappen binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken werd opgericht. Deze afdeling verleende subsidie voor de restauratie van oude gebouwen. Na de Tweede Wereldoorlog was er weinig belangstelling voor monumentenzorg, terwijl er overal veel aandacht besteed werd aan de wederopbouw. Dat veranderde geleidelijk. Zo werd in 1954

Binnen en rondom dit groepje ontstond in de loop van 1954 het plan om een vastere organisatie op te zetten. Nadat H. Molendijk, de burgemeester van Amersfoort, in november 1954 een lezing had

*Het plan Van Embden
voorzag in twee brede
verkeersaders door de
binnenstad. Uiteinde-
lijk gingen deze plan-
nen niet door. Tekening
uit 1964. (Collectie
Overijssel)*

Tekening voor de belettering van de grafsteen van Jan Kippers (1894-1974). (Collectie Overijssel)

gehouden over de restauratie van de stadskern, omdat in Amersfoort de sanering van de binnenstad krachtig was aangepakt, werd de mogelijkheid geopperd om een stichting Oud Zwolle op te richten.¹⁴ Dat gebeurde inderdaad enkele maanden later. In maart 1955 hield de heer A.A.C. Maaskant een inleiding met lantaarnplaatjes over de Zwolse binnenstad. Maaskant vertelde ook dat hij die plaatjes grotendeels te danken had aan een klein groepje mensen, dat probeerde *“de schoonheid van de stad in beeld vast te leggen.”*¹⁵ Hiermee moet hij het groepje rond meester Kippers bedoeld hebben. Na de lezing werd aangekondigd dat er al vier heren bereid waren om een stichting op te richten, waaronder twee die nauw betrokken waren bij de gemeente: A. Nooter (wethouder) en S. van der Wal (directeur van openbare werken).

Een maand later werd inderdaad de stichtingsakte getekend en was de *Stichting Stadskern Zwolle* een feit. Omdat men het belangrijk vond om zo veel mogelijk mensen te betrekken bij de stichting, gaf die oprichtingsakte de mogelijkheid om een vriendenkring op te richten onder de naam *Vrienden van de Stichting Stadskern Zwolle*.

De vriendenkring kwam snel tot stand en zou na enkele jaren de oorspronkelijke stichting overvleugelen. Jan Kippers werd voorzitter van de Vrienden en hij bleef die functie vervullen tot

1969. Han Prins was bestuurslid van het eerste uur en bleef in het bestuur tot zijn overlijden.

Als bestuurslid was Han ook betrokken bij de organisatie van allerlei activiteiten voor de leden. Zo maakten tachtig leden in mei 1957 een bustocht langs de Vecht. Een paar maanden later was er een tentoonstelling in het Hopmanshuis. Er waren allerlei prenten, schilderijen en plattegronden van de stad te zien *“om de waarde, het belang en de functie van de restauratie van de binnenstad tot uitdrukking te laten komen.”* Ook werd met foto's en tekeningen getoond hoe er gerestaureerd zou kunnen worden.¹⁶ Of Han al voor deze tentoonstelling tekeningen heeft gemaakt, wordt jammer genoeg niet vermeld.

In de praktijk bleek na verloop van tijd dat de beide organisaties niet dezelfde doelstelling hadden. De Stichting was nauw met de gemeente verbonden en probeerde met behulp van subsidies panden te verwerven en te restaureren. De Vrienden daarentegen organiseerden activiteiten voor de leden, maar hielden ook het beleid van de gemeente in de gaten en gaven daarover hun mening. Die mening ging steeds verder afwijken van de gemeentelijke plannen. In het hiervóór genoemde boekje *Stadskern*, dat de Vereniging in 1960 uitgaf, is die kritiek duidelijk te horen.

De niet met name genoemde auteurs stellen dat het ontbreken van beleid hen met zorg vervulde, vooral omdat er wel voorzieningen in de oude kern werden aangebracht. Zij wezen op het gevaar dat dit zonder vastomlijnd plan gebeurde en ze vreesden dat er besluiten werden genomen die volgende generaties hen bitter zouden verwijten. Veranderingen zouden naar de mening van de auteurs zelden een blijvend litteken veroorzaken in een nieuwbouwwijk, maar in een oude stadskern is dat uitgesloten.

Verder vonden ze dat niet de stadskern aangepast moest worden aan verkeer, maar dat het verkeer zich moest aanpassen aan de stadskern. Volgens de auteurs zou de toekomst eisen dat het aantal auto's in het centrum sterk beperkt moest worden. Om duidelijk te maken wat de Vrienden bedoelden, zijn verschillende foto's en tekeningen opgenomen die de oude en de huidige situatie vergelijken of al dan niet mislukte aanpassingen

tonen. Prins, die de vormgeving van het boekje had verzorgd, zou deze methode van vergelijkingen spoedig verder uitwerken.

Uiteindelijk besloten de Vrienden in september 1968 de verenigingen los te koppelen en verder te gaan onder de naam *Vereniging van Vrienden van de Stadskern*.

Stadhuiskwestie

Direct na de publicatie van *Stadskern* speelde die scheiding nog niet. Eerst kwamen het saneringsplan voor de binnenstad en de plannen voor een nieuw stadhuis nog aan de orde. De grote doorbraken, waarvoor de Potgietersingel en de Wilhelminasingel tot vierbaanswegen verbreed moesten worden en vooral de stadhuisplannen - oftewel de *stadhuiskwestie* - kregen steeds meer kritiek. De tekeningen die Prins maakte, om duidelijk te maken hoe de nieuwe situaties zouden uitpakken, hebben daar ongetwijfeld flink aan bijgedragen.

Voor een nieuw stadhuis waren al eerder plannen gemaakt en besproken, maar om verschillende redenen waren al die plannen gesneuveld. Vanaf 1963 en vooral van 1969 tot 1972 werd de discussie over een nieuw te bouwen stadhuis nieuw leven ingeblazen. In 1963 kreeg architect J.J. Konijnenburg namelijk opdracht om een nieuw stadhuis te ontwerpen. Een jaar later kwam hij met een schetsontwerp, dat unaniem goedgekeurd werd door de gemeenteraad.

Aanvankelijk vonden de *Vrienden* - en ook Prins - de saneringsplannen grotendeels acceptabel, maar in de loop der tijd veranderden geleidelijk hun opvattingen. Ook de opvattingen van meerdere raadsleden en andere Zwollenaren veranderden. In de stad waren de gevolgen van de saneringsplannen steeds duidelijker geworden. Vooral tussen het Rodetorenplein en de Diezerpoortenbrug is in de jaren '60 veel gesloopt. Veel vertrouwde gebouwen verdwenen, zoals het weeshuis, de Michaëlskerk, muurhuizen aan de Waterstraat en diverse herenhuizen met een laat-middeleeuwse kern in de Nieuwstraat bij het Van Wiechenhuis. Mede door de tekeningen van Prins was tegen het eind van de jaren '60 het idee opgekomen dat er andere mogelijkheden waren. Het moest mogelijk zijn om rekening te houden met

typisch Zwolse aspecten en het historische karakter van de stad.

Na 1964 werden de stadhuisplannen verschillende malen aangepast en uitgewerkt. Toen in januari 1969 een overzicht van alle veranderingen in de krant verscheen, bleek dat het nieuwe gebouw een flinke omvang zou krijgen. Voor de bouw moesten onder andere de Wheeme en de rij huizen aan de zuidkant van het Grote Kerkplein (inclusief het Zwolse Balletjeshuis) verdwijnen. Voor verschillende mensen - onder andere voor Han - was dat te veel afbraak. Het gevolg was een stevige discussie, die in de loop der tijd heviger werd: de zogenoemde *stadhuiskwestie*.

Prins reageerde namens de Vrienden met een ingezonden brief. Hij stelde dat de raad op het punt stond één van de grootste vergissingen uit de Zwolse geschiedenis te nemen. Hij kwam zelf met een ander voorstel, namelijk om het stadhuis te bouwen op het terrein van de afgebroken gasfabriek.¹⁷ Burgemeester Roelen reageerde laconiek: de gemeenteraad had de plannen in 1964 al aanvaard. Bovendien stonden de gebouwen die gesloopt moesten worden helemaal niet op de monumentenlijst.¹⁸ De raad discussieerde uitvoerig over de plannen, maar de meeste raadsleden waren het oneens met alle kritiek. Roelen noemde de tekeningen van

Spotprent over de slechte toegankelijkheid van het beoogde, nieuwe stadhuis. (Collectie Overijssel)

Prins zelfs “*verlakkerij*”.¹⁹ De plannen werden wel aangenomen, maar niet meer unaniem.

Kort daarop vormde Prins samen met acht anderen de zogenoemde *Groep van Negen*, even later omgevormd tot de *Werkgroep Stadhuis*. De andere acht waren schaduw-raadslid van de KVP Martin Weijkamp, apotheker Jan Hannink, bibliothecaris Gert Oostingh, tandarts Herman Kamphuis, arts Ben Kam, predikant F. Bobeldijk, pastoor G.J. Terpstra en kapelaan W. Bosch. Deze werkgroep richtte zich tot de gemeenteraad en, met veel succes, tot de landelijke pers. Toen gebeurde er iets onverwachts: in juni 1969 werd burgemeester Roelen beroepen in Arnhem. Totdat de nieuwe burgemeester, J. Drijber, werd geïnstalleerd in november gebeurde er weinig.

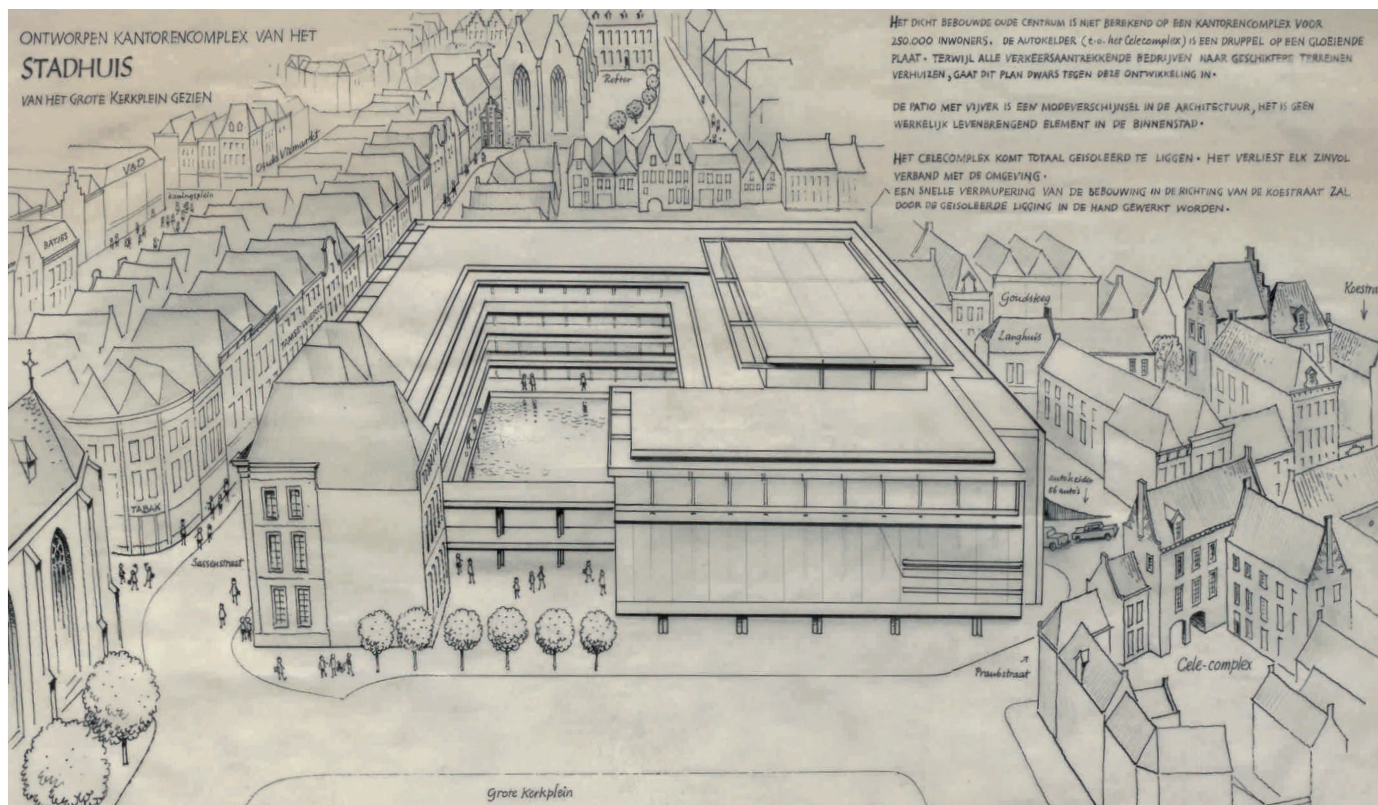
Drijber had een totaal andere insteek dan zijn voorganger. Hij had een voorkeur voor renoveren, restaureren en kleinschaligheid boven grootse plannen en sloop. Dat was ook al gebleken in Middelburg, de vorige stad waar hij burgemees-

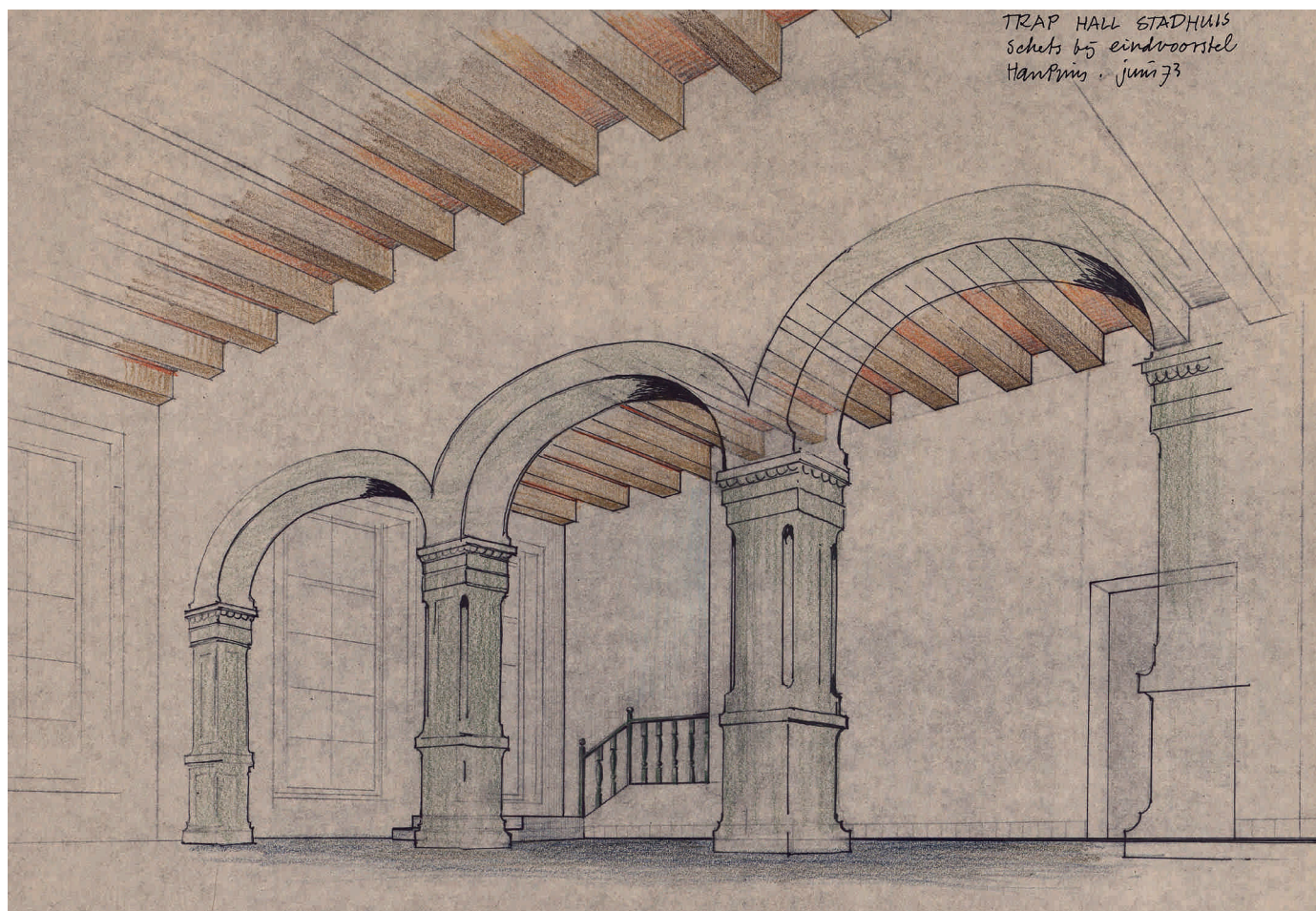
ter was. Bovendien veranderde de samenstelling van de gemeenteraad na de verkiezingen van mei 1970: vier voorstanders van de saneringsplannen werden opgevolgd door evenzeveel tegenstanders.

De discussie ging intussen gewoon door. Er kwamen weer nieuwe voorstellen, discussies en aanpassingen. Er volgden ook een uitgebreide nota van de *Werkgroep Stadhuis*, een drukbezochte *teach-in* in het Thomas a Kempislyceum, veel vergaderingen en een stroom ingezonden brieven. Veel van die ingezonden brieven kwamen van leden van de *Vrienden*. Het gebeurde ook regelmatig dat het bestuur aan iemand vroeg om een brief te sturen. Wanneer zo iemand dan aangaf dat lastig te vinden, kreeg hij/zij wat hulp van het bestuur.²⁰

Op 8 mei 1972 moest de gemeenteraad opnieuw stemmen. Deze keer staakten de stemmen. Het vervolg was dat drie weken later opnieuw gestemd moest worden. Toen de stemmen opnieuw staakten, was het plan verworpen.

*Schets van het stadhuisplan; februari 1969.
(Collectie Overijssel)*

Het college meldde dat het zich zou beraden.

Ondanks, of misschien juist door deze impasse, gingen de ontwikkelingen ineens snel. De Vrienden kwamen met nieuwe, door Prins getekende plannen en Konijnenburg paste in opdracht van de gemeente zijn plannen aan. In zijn nieuwe ontwerp bleven de Wheeme en de panden aan de zuidkant van het Grote Kerkplein bestaan. In augustus keurde de raad zijn schetsontwerp goed en twee maanden later stelde de raad een krediet beschikbaar voor de bouw. Minder dan een half jaar later begon de afbraak van het oude raadhuis en in de eerste helft van mei 1976 waren er allerlei activiteiten ter gelegenheid van de opening. Zo was er een tentoonstelling in de hal van het nieuwe gebouw met de archeologische vondsten die

tijdens de bouw waren opgegraven, er waren open dagen en er verscheen een boek met de titel Zwolle van stuwwal tot stad, waaraan Prins een flinke bijdrage had geleverd. Op 15 mei 1976 volgde de officiële opening. Het was duidelijk dat de verhouding tussen gemeente en *Vrienden* veranderd was, want Prins - één van de leden van de eerder als lastig beschouwde *Vrienden* - kreeg, samen met de drie betrokken architecten, een speciaal voor de opening geslagen zilveren gedenkpenning.

Jaren '70 en '80

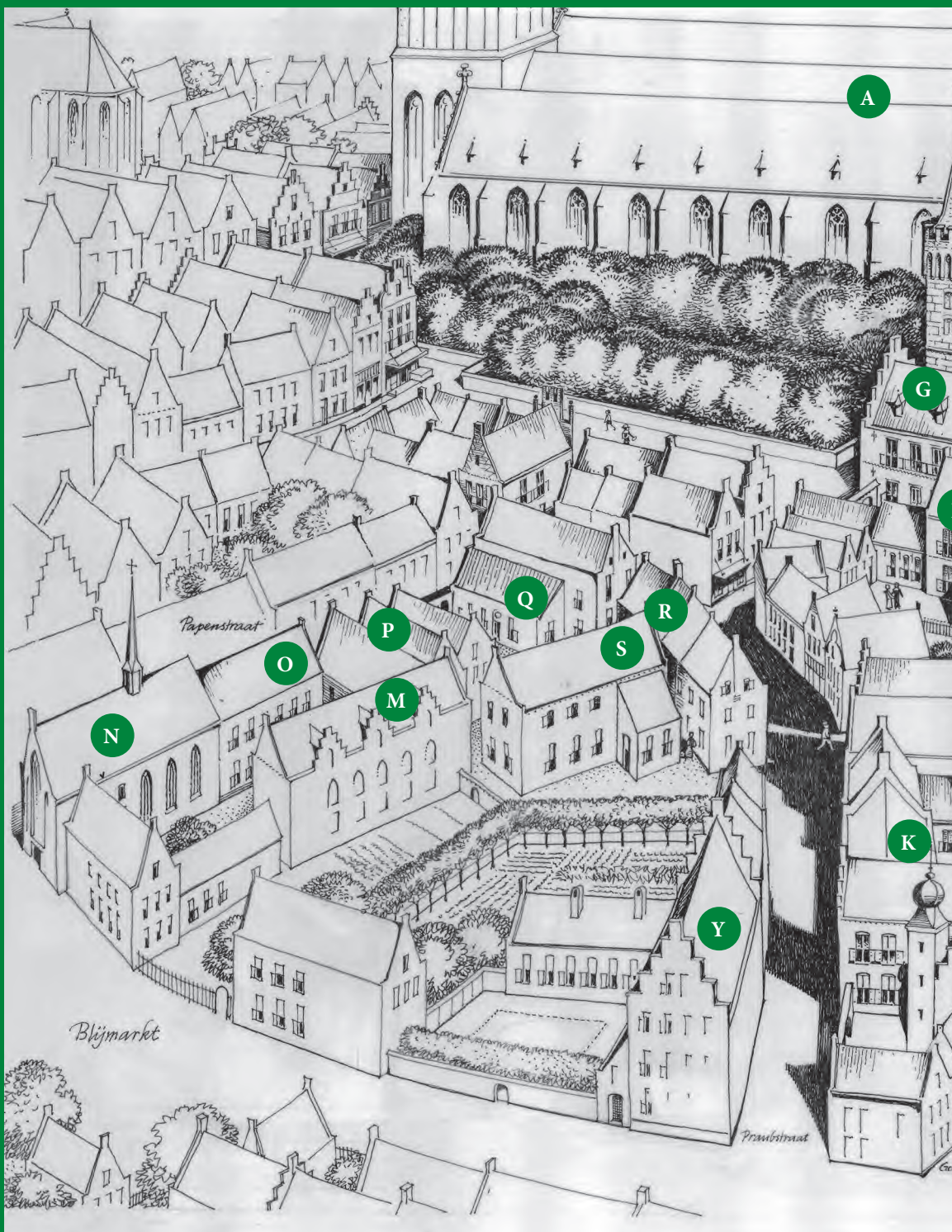
Na de stadhuiskwestie kwamen de *Vrienden* geleidelijk in iets rustiger vaarwater: er was een lastig probleem opgelost, er was meer belangstelling voor monumenten en onder burgemeester Drijber was

Kopie van een tekening van het eindvoorstel van de traphal in het stadhuis van Zwolle, juni 1973. (Collectie Overijssel)

Legenda:

- A Grote of St. Michaëlskerk
- B Wheme, pastorie
St. Michaëlskerk
- C Wijnhuis
- D Raadhuis met Schepenzaal
- E Meentehuis
- F Mosterdhuis
- G Latijnse School
- H Ingang Fratersteeg
- I Wijnbeekschool
- J Domus Clericorum
- K Emmanuëlshuizen
- L Langhuis
- M St. Gregoriushuis
- N Kapel van de fraters
- O Gastenhuis en ziekenzaal
van de fraters
- P Woonhuizen van de fraters
- Q Celehuis
- R Poortgebouw
- S Fraterhuis uit 1497
- T Huis met de Hoofden
- U Laat-middeleeuwse woning
- V St. Laurenskapel
- W Bethlehemkerk
- X Adellijk huis Beeck
- Y Huis Oudendorp
- Z Hof van Zuthem

Vogelvluchttekening van het
middeleeuwse Celekwartier.
Tekening door Han Prins,
ca. 1972.

Han Prins in 1974.
(Collectie Ruud van Beek)

de verhouding tussen de *Vrienden* en de gemeente sterk verbeterd.

Dat betekende niet dat de *Vrienden* niets meer te wensen hadden. Integendeel: ze bleven activistisch. Ze hadden echter het voordeel dat door de stadhuiskwestie meer mensen geïnteresseerd raakten in alles wat er in de binnenstad gebeurde. Zo vroeg K. Boonenburg, de directeur van het Provinciaal Overijssels Museum, in januari 1971 aandacht voor het Huis met de Hoofden in de Goudsteeg. Dit pand stond leeg en zou gesloopt worden. Een paar dagen later besloten Han en enkele andere leden van de *Vrienden* om het pand binnen te dringen om het te onderzoeken. Zij ontdekten dat het volledig onderkelderd was en een laatgotische kap had, die nog bijna helemaal intact was. Ze hebben alles opgemeten en op basis daarvan maakte Prins op 3 en 4 februari tekeningen. Een dag later werden die tekeningen voorgelegd aan wethouder Venstra en burgemeester Drijber. Drijber zag direct het historisch belang in van het pand en in allerijl werd besloten de sloop (die drie dagen later zou beginnen) te stoppen. In plaats van slopers kwam de *Rijksdienst voor de Monumentenzorg* naar de Goudsteeg en na onderzoek constateerde de Rijksdienst dat dit een van de meest authentieke Nederlandse woonhuizen was.

Ook de sloopplannen voor een ontsluitingsweg door de binnenstad verdwenen van tafel. Volgens de nieuwe inzichten zou een brede weg veel bestemmingsverkeer aantrekken, terwijl dat verkeer nergens heen kon. Het roer ging om en verdere sloop werd afgeblazen. Tegelijk kwam er meer aandacht voor wonen in de binnenstad. Vervolgens kregen de Amsterdamse architecten Aldo van Eyck en Theo Bosch opdracht woningen te ontwerpen voor het gebied rond de Waterstraat en de Bitterstraat. Dit resulteerde in moderne woningen die qua schaal pasten bij de bestaande bebouwing.

De lijst met panden, gevels, straten en pleinen die Prins getekend heeft, en waarvoor de *Vrienden* in de loop der tijd aandacht hebben gevraagd, is te lang om op te noemen. Daarom hier slechts een paar, in willekeurige volgorde: omgeving van het stadhuis, Grote Markt, Rodetorenplein, omgeving Broerenkerk, Oude Vismarkt, Sassenstraat, Mars-

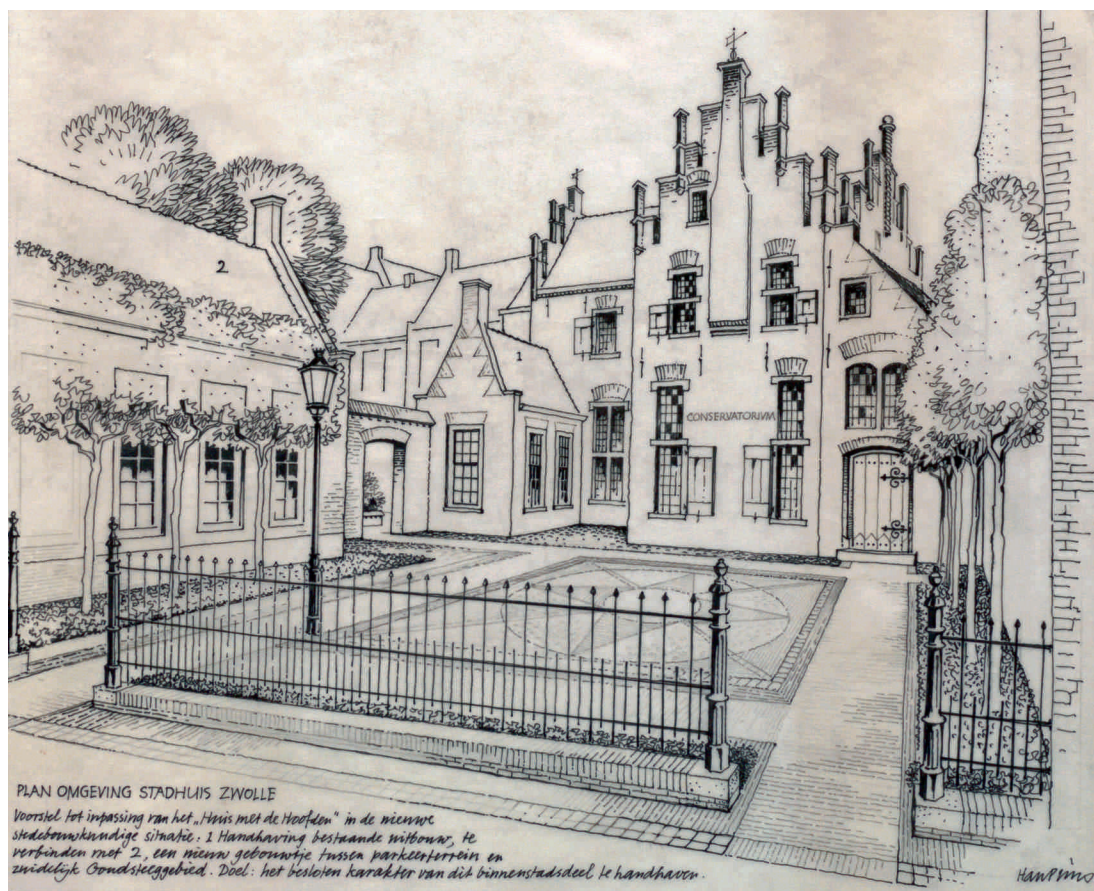
manpanden aan de Thorbeckegracht, Veerallee en omgeving station. Met veel geduld en toewijding tekende Prins bestaande situaties, de vroegere situatie en de mogelijke gevolgen van plannen. Hij besteedde daarbij aandacht aan details, historische context, zichtlijnen en beplanting.

Een belangrijke factor bij de veranderende inzichten bij de gemeente was de komst van burgemeester Drijber. Zoals hiervóór al aangegeven stond hij anders in de discussie dan zijn voorganger. In de tijd van Roelen werden Prins en de *Vrienden* zo'n beetje als vijanden beschouwd, maar onder Drijber veranderde dat snel. Men luisterde naar elkaar.²¹ Overigens waren er onder andere bij de afdeling Openbare Werken ook mensen die Prins en de *Vrienden* als leken bleven beschouwen en als een club mensen die zich niet met hun werk zou moeten bemoeien.

Drijber nam onder andere het initiatief voor het zogenoemde Binnenstadsoverleg, een overkoepelende vergadering van alle bij de herbouw van de stad betrokken partijen: wethouder van Openbare Werken, ambtenaren, vertegenwoordiger van de *Rijksdienst voor Monumentenzorg*, het Oversticht, het City Centrum en de *Vrienden*. Al met al kregen de *Vrienden* zo veel waardering voor Drijber, dat zij hem bij zijn vertrek naar Arnhem in 1980 benoemden tot erelid van de vereniging.

Drijber en Prins konden het ook op persoonlijk vlak goed vinden. Ze hadden ook buiten werktijd goed contact en dat maakte dat de contacten in werksituaties soepeler verliepen dan in het verleden. Als burgemeester bleef Drijber wel kritisch. Zo stuurde hij Prins een kritische brief toen hij ontevreden was over een interview in de *POZC* en een uitzending van *Van Gewest tot Gewest*. Prins reageerde snel: achteraf gezien was hij het wel eens met die kritiek. Hij schreef daarom terug dat hij een ernstige fout had gemaakt en gaf een uitvoerige verklaring voor de gang van zaken.²²

De beleidsomslag bij de gemeente had meer gevolgen voor Prins. De *Vrienden* waren namelijk van mening dat de omgeving van het nieuwe stadhuis ook aandacht nodig had. Ze vroegen daarom aan het college om een constructieplan te laten maken. Prins kreeg uiteindelijk officieel die opdracht van de *Gemeentelijke Dienst van Open-*

Tekening van een ontwerpplan in de omgeving van het stadhuis in Zwolle met zicht op het Huis met de Hoofden, z.j. (Collectie Overijssel)

bare Werken en ontving daarvoor een uurloon. Volgens de instructies zou hij de werkzaamheden uitvoeren in overleg met de heer C.A. van Strien, hoofd van de afdeling Monumentenzorg. Bovendien kreeg hij in 1973 met terugwerkende kracht het aantal uren betaald dat hij vanaf juni 1971 op uitnodiging van de gemeente had doorgebracht. De Vrienden waren weliswaar ook bezig om geld voor hem vrij te maken, maar hun middelen waren beperkt.

Hier bleef het niet bij. Prins kreeg meerdere opdrachten van de gemeente, onder andere voor een ontwerp voor de bestrating van het Grote Kerkplein en voor een herinrichtingsplan van de Diezerstraat. Bovendien was hij aanwezig bij het eerder genoemde Binnenstadsoverleg. In 1977 liet het college weten dat het Prins voor zijn advieswerk, deelname aan overleg en het uitbrengen van sug-

gesties wilde beschouwen als één van de adviseurs ten behoeve van het werk in de binnenstad. Daarvoor kreeg hij een jaarlijkse onkostenvergoeding. Dit samenwerkingsverband duurde tot 1983 omdat de Gemeentelijke Dienst van Openbare Werken was uitgebreid, waardoor de gemeente zich steeds intensiever bezig was gaan houden met stedenbouwkundige en andere vormgevingsaspecten.²³

Kortom, Prins werd niet meer gezien als iemand die met zijn tekeningen modernisering tegenhield, maar als iemand die een waardevolle bijdrage leverde aan de stad. Op 23 december 1980 kreeg hij daarvoor van burgemeester Loopstra de erepenning van de stad.

Prins deed (uiteraard) meer dan het werk voor de Vrienden van de Stadskern. Zijn eigenlijke beroep was vormgever en grafisch ontwerper en hij had verschillende grote en kleine opdracht-

Boekontwerp voor
Geding der vrijheid
van C.W. Mönnich.
Uitgegeven door Tjeenk
Willink, Zwolle 1967.
(Particuliere collectie)

gevers. Zo heeft hij vele boekomslagen ontworpen, vooral voor *Uitgeverij Kok* in Kampen. Twee keer per jaar leverde hij daar een partij omslagen af voor allerlei boeken: doktersromans en streekromans, maar bijvoorbeeld ook theologische boeken. Hij was daar niet altijd even tevreden over. De titel van veel theologische boeken was zo lang dat het moeilijk was om daar een goed ontwerp bij te maken. Eén van de boeken waar hij wél trots op was, had de korte en krachtige titel *Geding der vrijheid*. Voor de streekromans vond hij het wel eens lastig om origineel te blijven.

Behalve boekomslagen heeft hij veel boterwikkels ontworpen voor drukkerij *Tulp*. Boter was een belangrijk exportartikel uit de omgeving van Zwolle en daardoor moesten er voor verschillende landen wikkels ontworpen worden; tot in Vietnam toe. Verder kreeg Prins allerlei opdrachten van particulieren en van instellingen zoals scholen en uitgeverijen. Hij stond bijvoorbeeld samen met Wim Waanders aan de wieg van *Ach Lieve Tijd*.

Burgemeester Drijber en Han Prins en vele andere lopen mee tijdens het bezoek van koningin Juliana ter gelegenheid van opening van het conservatorium in oktober 1979. (Collectie Overijssel)

Voor deze serie tijdschriften over de geschiedenis van Zwolle, die Uitgeverij Waanders van 1980 tot 1982 heeft uitgegeven, heeft hij heel veel werk verricht. De serie was bijzonder succesvol met meer dan 10.000 verkochte exemplaren. Waanders zette de serie vanwege dit succes door in veel andere steden; zelfs in België en Duitsland.

Ten slotte heeft hij veel religieuze tekeningen en andersoortige afbeeldingen gemaakt. Nadat hij in zijn jeugd gewend was om 's zondags twee keer de gereformeerde kerk te bezoeken, nam hij op latere leeftijd afstand van die kerk. Hij voelde zich meer aangesproken tot de Evangelisch-Lutherse Gemeente en bezocht regelmatig de lutherse kerk. Hij sloot ook vriendschap met Hans Mudde, de predikant van die gemeente (van 1975-1988). Onder andere voor die kerk ontwierp hij de zwaan die boven de ingang van de kerk te zien is en verschillende paneeltjes in het kerkgebouw.

Intussen was de persoonlijke situatie van Prins ook veranderd. Nadat hij in 1951 was getrouwd - dit huwelijk eindigde in 1963 met een scheiding - en kort daarna naar Zwolle was teruggekeerd, woonde hij onder andere aan de Oude Vismarkt. Na verloop van tijd verhuisde hij naar de Groeneweg, vlak bij zijn ouderlijk huis. Nadat zijn vader in 1959 was overleden, bleven zijn moeder en de jongste kinderen daar wonen. Omstreeks diezelfde tijd kregen zij gezelschap van een zus van zijn moeder, Everdina Ensing-Albertsboer, oftewel tante Dina. Zij had met haar man in Den Ham een slagerij gehad, maar na zijn overlijden besloot ze de zaak te verkopen en bij haar zus in Zwolle te gaan wonen. Han was een favoriete neef voor haar en ze bepaalde dat het geld dat zij voor de slagerij had gekregen naar Han zou gaan. Deze beslissing maakte het voor Prins mogelijk het huis in de Van Nagellstraat te kopen, waar hij na zijn huwelijk in 1969 samen met zijn tweede vrouw Joukje de Smidt zou wonen.²⁴

Prins had Joukje leren kennen via een gezamenlijke kennis. Joukje kwam oorspronkelijk uit Friesland, maar groeide op in Delfzijl. Na de oorlog volgde ze de kweekschool en enige tijd later volgde ze nog een opleiding voor beroepskeuzeadviseur. In hun verkeringsstijd ging het jonge stel regelmatig lunchen in de *Groeneweg* bij

de moeder en tante van Han. Joukje heeft goede herinneringen aan de gezelligheid daar in huis.

Prins wordt in het algemeen herinnerd als een bescheiden en tegelijk gedreven en vasthoudend man, die goed wist wat hij met de stad voorhad en een mild gevoel had voor humor. Hij had gevoel voor vorm en stijl. Hij maakte met veel plezier alle tekeningen van de stad en was bereid om voor die stad te knokken. Hij werkte hard tot laat in de avond en hij maakte niet veel tijd vrij voor vakanties. Slechts een enkele keer liet hij zich verleiden tot een korte vakantie, maar ook dan besteedde hij veel tijd aan het tekenen.

In 1986 bleek dat Prins ernstig ziek was en lymfeklierkanker had. Hij is daarvoor verschillend malen in het ziekenhuis opgenomen geweest, terwijl hij tussendoor thuis werd verzorgd door zijn vrouw en één van zijn zussen. Han Prins overleed op 21 mei 1987, op 61-jarige leeftijd. Na een afscheidsdienst in de lutherse kerk is hij op Kranenburg begraven.

Noten

- 1 Met dank aan Joukje Prins-de Smidt, Gert Oostingh, Anneke Knol-Gerbrandy en Hans Mudde
- 2 Elders is wel geschreven dat hij de hbs bezocht, maar op de leerlingenkaart van de Kunstenacademie staat mulo A vermeld als vooropleiding (Haags Gemeentearchief toegang 0058-01. Academie van Beeldende Kunsten, inv.nr. 658)
- 3 Beljon, 92-93
- 4 Mondelinge informatie van Gert Oostingh
- 5 POZC 28-04-1952, p.4
- 6 POZC en OD 23-08-1952
- 7 POZC 15-08-1953 en OD 02-03-1957
- 8 Willem van der Veen, Palet begon met oude zolders en een kelder. Palet vereniging van beeldend kunstenaars. ZHT 2012, 57
- 9 <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/prijzen-toen-en-nu>
- 10 POZC 12-05-1955
- 11 Resp. POZC 23-07-1955, 23-09-1955, 22-12-1955 en 29-03-1955
- 12 Resp. POZC 1958-03-29, 02-08-1958, 30-06-1959 en 07-04-1960
- 13 POZC 25-09-1956
- 14 POZC 11-11-1954
- 15 POZC 05-03-1955
- 16 POZC 20-05-1957 en 31-07-1957
- 17 POZC 17-01-1969

18 POZC 21-01-1969

19 Op de bres, 39

20 Mondelinge mededeling van Anneke Gerbrandy

21 Steven ten Veen, 71

22 Collectie Overijssel, toegang 1347, inv.nr. 17

23 Collectie Overijssel, toegang 1347, inv.nr. 1

24 Mondelinge informatie van Gert Oostingh

*De drie koningen uit
 het Mattheüs-evangelie;
 1955. (Collectie Over-
 ijssel)*

*Han Prins ontvangt een gedenkpenning van burgemeester Drijber
 bij de opening van het nieuwe stadhuis, 1976. (Collectie Overijssel)*